

Archeologienota met uitgesteld vooronderzoek

Zutendaal – 't Soetedal (Molenblookstraat 64)

Programma van Maatregelen

2017B266

HAAST

Historisch en Archeologisch Advies, Studies en Toegepast onderzoek

Haast-rapport 2017-19/ wettelijk depot: D/2017/12654/19

verwijzing: VAN DE KONIJNENBURG, R., (2017), Archeologienota met uitgesteld onderzoek, Zutendaal, 't Soetedal (Molenblookstraat 64), verslag van de resultaten van het bureauonderzoek, HAAST-rapport 2017-19, Bree, D/2017/12654/19

© 2017 HAAST bvba, *Grauwe Torenwal 6/00/1, B-3960 Bree*

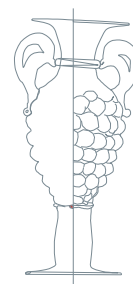
Foto's: HAAST – Rik vd Konijnenburg (tenzij anders vermeld)

Tekeningen: HAAST (tenzij anders vermeld)

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

Wettelijk depot: D/2017/12654/19

Copyright reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without the permission from the publisher.

COVERFOTO: Luchtfoto opname 2015 (© geopunt.be)

INHOUD

Programma van maatregelen uitgesteld vooronderzoek

1. Administratieve gegevens	4
2. Aanleiding van het vooronderzoek	6
3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem	9
4. Onderzoeksstrategie, onderzoeksmethode en -technieken	9
5. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk	14
6. Lijst met afbeeldingen	14
7. Bibliografie	14

Programma van maatregelen uitgesteld vooronderzoek

1. Administratieve gegevens

Projectcode: 2017B266

Nummer wettelijk depot: D/2016/12654/28

Naam en erkenningsnummer archeoloog: Rik van de Konijnenburg,
OE/ERK/Archeoloog/2015/00041, Grauwe Torenwal 6/00/1 – 3960 Bree

Naam en adres van de opdrachtgever: Dhr. Roger Lambie, arch@rogerlambie.be –
Terboekstraat 10, 3690 Zutendaal tel 0475 46 13 32

Locatiegegevens:

Provincie: Limburg

Gemeente: Zutendaal

Deelgemeente: Zutendaal

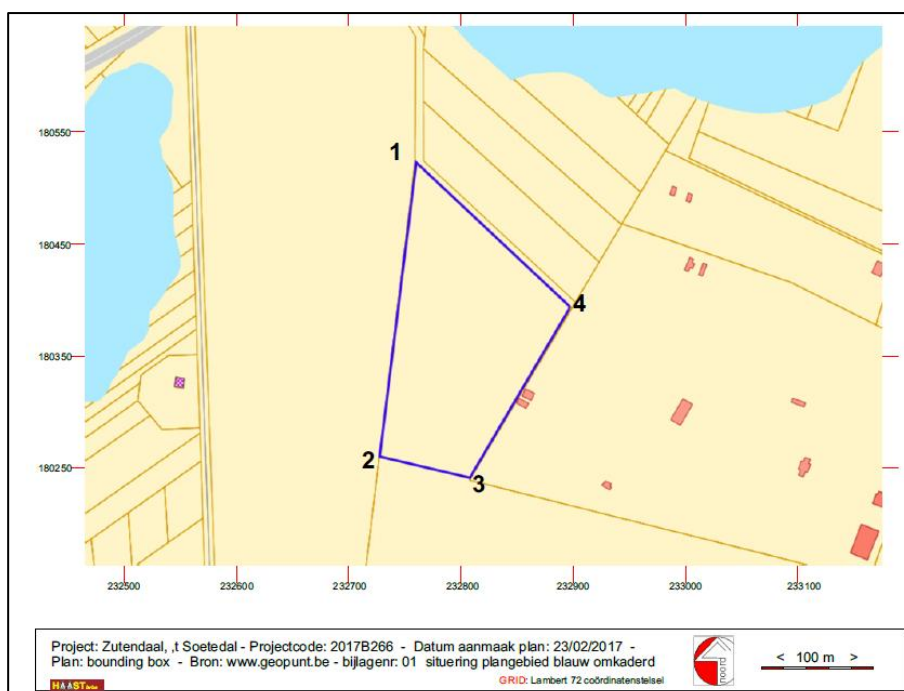
Adres: Molenblookstraat 64

Toponiem: De Dael

Bounding box:

De xy-coördinaten (stelsel Lambert72):

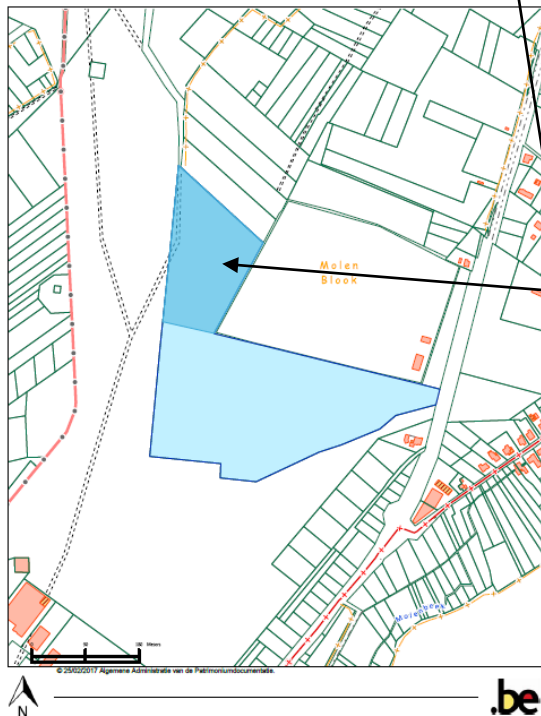
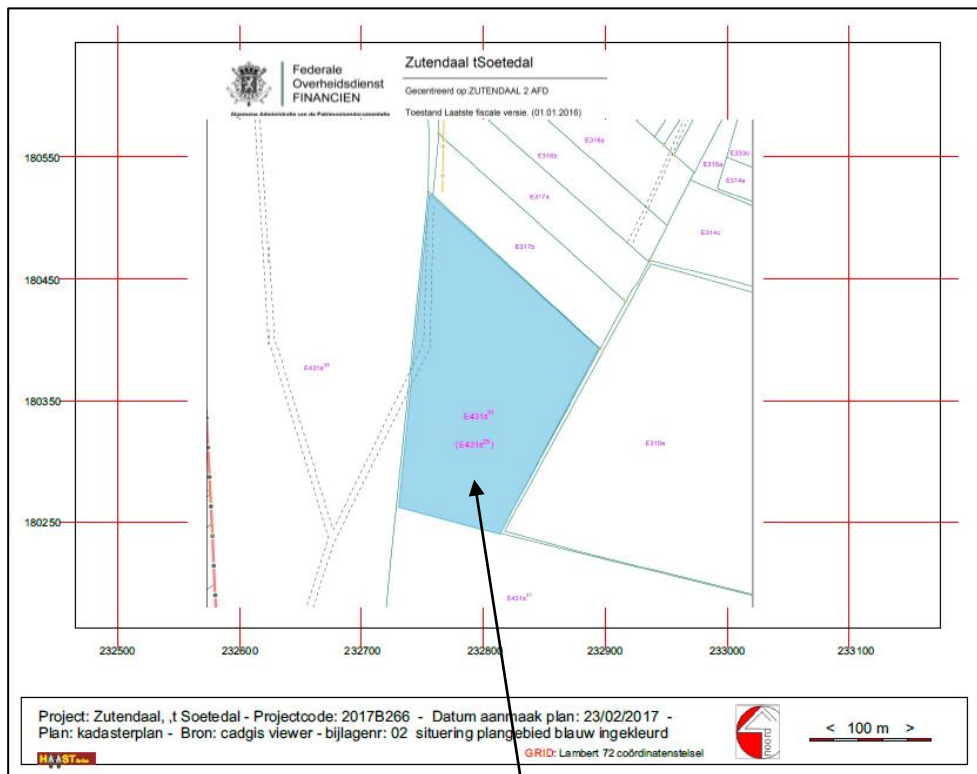
Nr	X	Y
1	232755.173	180522.207
2	232727.487	180259.715
3	232807.947	180241.056
4	232896.294	180394.861

Afbeelding1: Bounding Box

Kadastrale gegevens en plan met afbakening

Het terrein omvat volgend kadastrale perceel: **Zutendaal, afd. 2 sectie E perceel 431s31 (partim)**.
Ondertussen is dit perceel opnieuw gekadastreerd als 431s25. Oppervlakte = 29.257 m² (gemeten op http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/?local=nl_BE).

2. Aanleiding van het vooronderzoek

Randvoorwaarden

Het terrein is momenteel nog volledig ingenomen door een dicht naaldbos. Vooraleer archeologisch veldonderzoek kan plaatsvinden dient het bos waar mogelijk gekapt. Het terrein staat op het gewestplan Hasselt-Genk ingekleurd als reservegebied voor recreatie met als basis groen. Hetgeen betekent dat het groene karakter van het gebied bewaard zal moeten blijven, zoals trouwens ook het geval is voor het reeds bestaande recreatiepark ten oosten van het plangebied.

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag (verkaveling).

De wetgeving met betrekking tot archeologie omvat enerzijds het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013 en anderzijds het Onroerendergoedbesluit van 16 mei 2014 die voor archeologie in werking traden op 1 juni 2016.

Overwegend dat:

- de aanvrager van de stedenbouwkundige vergunning een privaatrechtelijk rechtspersoon is,
- de aanvraag geen betrekking heeft op een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt, zoals vastgesteld door de Vlaamse Regering,
- de aanvraag geen betrekking heeft op werkzaamheden binnen het gabarit van bestaande lijninfrastructuur en haar aanhorigheden,
- de percelen waarop de vergunning betrekking heeft niet geheel of gedeeltelijk gelegen zijn in een archeologische zone, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,
- de betrokken percelen niet volledig gelegen zijn buiten woon- of recreatiegebied,
- de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft meer dan 3000m² bedraagt,
- de geplande ingreep in de bodem groter is dan 1000m²,

dient een bekrachtigde archeologienota te worden toegevoegd bij de aanvraag van een stedenbouwkundige vergunning met ingreep in de bodem.

Deze nota betreft een uitgesteld onderzoek zonder ingreep in de bodem vermits het terrein niet toegankelijk is vooraleer de kapvergunning is toegekend. De bomen mogen bij het kappen enkel gerooid worden tot op het maaiveldniveau. Zodoende kan er geen schade worden berokkend aan het archeologisch niveau.

Er dient aan de westzijde van het terrein een groenbuffer behouden te blijven. Op het verkavelingsplan staat deze aangeduid met een oppervlakte van 41 a 26 ca (4126 m²). **De totale oppervlakte toegankelijk voor eventueel archeologisch onderzoek wordt daardoor beperkt tot 25.131 m² (2 ha 51 a 31 ca). (cfrt afbeelding 6)**

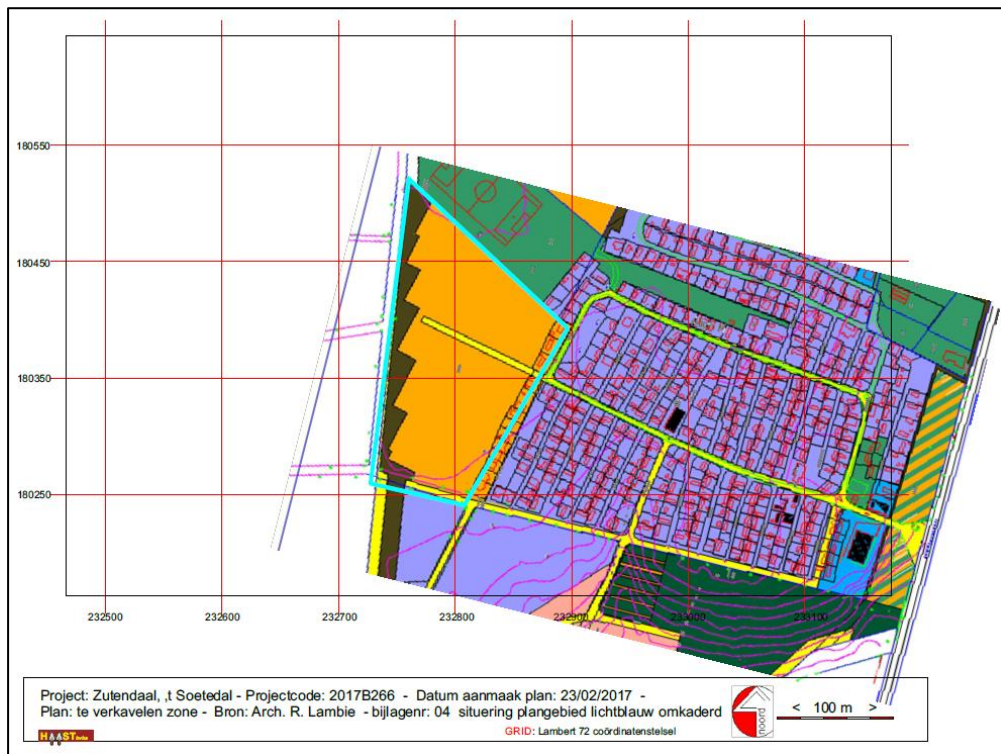
De geplande werken

De eigenaars van het recreatiepark (vakantiepark) 't Soetedal wensen in westelijke richting uit te breiden door inname en verkaveling van perceel E431s25 (431s31 partim). Aan de westzijde van het projectgebied blijft een groenbuffer behouden met een oppervlakte van 41 a 26 ca (4126 m²).

De wegnis zal een oppervlakte innemen van 47 a 31 (4731 m²). In totaal zullen 54 kavels gerealiseerd worden met een totale oppervlakte van 2 ha 04 a 00 m². Totale oppervlakte plangebied = 25.131 m².

Er bestaan op dit ogenblik nog geen detailplannen van de infra en de wegenis. Maar, algemeen kan worden gesteld dat een deel van de bomen gekapt zal worden voor de aanleg van de wegenis waarbij ook de teelaarde volledig zal verwijderd worden om de funderingen van de wegenis aan te kunnen zetten op stabiele ondergrond.

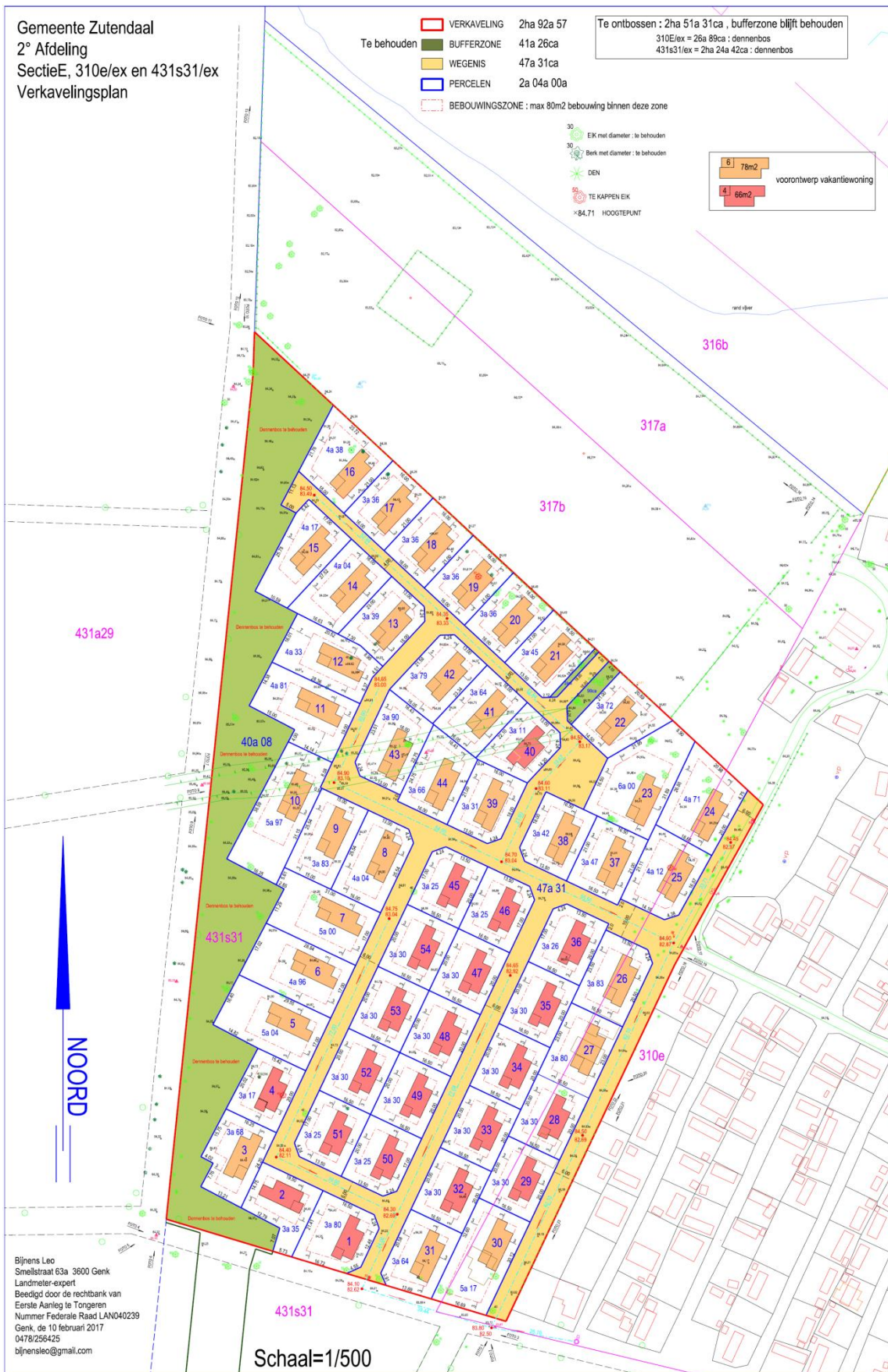
Van de te bouwen vakantiewoningen bestaat enkel een conceptfoto. De woningen zullen gefundeerd worden op stabiele ondergrond waarbij het zeker is dat over de grondoppervlakte van de te bouwen vakantiewoning en aanleg van terrassen de volledige teelaarde zal verwijderd worden en dus mogelijk aanwezig bodemarchief kan vernietigd worden. Er zullen qua oppervlakte twee types woningen gebouwd worden; woningen met een grondoppervlakte van 78 m² met een buitenterras van 6 m² en woningen met een grondoppervlakte van 66 m² met een buitenterras van 4 m²

Afbeelding 3: inplanting verkaveling en groenbuffer (westrand van het terrein)

Afbeelding 4: concept van te bouwen vakantiewoningen aangereikt door architect R. Lambie

Afbeelding 5: verkavelingsplan zoals aangereikt door architect R. Lambie

3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

De aanwezigheid van een podzolbodem, droge grond, maar met waarschijnlijk sterke grindbijmenging, anderzijds de ligging op de kop van een heuvelrug tussen twee waterlopen maken van de plaats een ideale, zelfs strategische plaats voor het bouwen van een kamp. De stenige ondergrond kan echter een hinderpaal geweest zijn voor het bouwen van een tijdelijke nederzetting met houtconstructies. Bovendien is de Ap-horizont slechts dun, minder dan 20 cm volgens de bodemkartering, waardoor bij de aanplanting van de naaldbomen mogelijk sporen ernstig verstoord werden.

Er is op dit ogenblik geen systematiek meer te zien in de bomenrijen, maar, aangezien ze waarschijnlijk pas eind 19de eeuw, mogelijk eerste helft 20ste eeuw zijn aangeplant, is het aannemelijk dat de bomen oorspronkelijk in rijen aangeplant werden in plantgreppels.

Er zijn over de site – het projectgebied – géén archeologische gegevens bekend. Uit de historische kaarten is af te leiden dat het gebied tot mogelijk ver in de 19de eeuw gewoon heidegebied was. Eind 19de, mogelijk begin 20ste eeuw worden en dennenbossen op geplant..

Er zijn geen directe indicaties die kunnen wijzen op vernietiging of verstoring van het bodemarchief. Indirect is er uit het feit dat pas eind 19de eeuw bomen worden aangeplant, een aanwijzing dat het bodemarchief kan verstoord zijn door de aanplant in plantgreppels. Maar, dit kon nog niet bevestigd worden. Gelet op de dunne Ap-horizont kan de aanplant desastreus geweest zijn voor eventueel aanwezig erfgoed.

Er zijn geen landschappelijke factoren die invloed kunnen gehad hebben op de gaafheid van het bodemarchief.

De geplande werken zullen op termijn gedeeltelijk vernietigend zijn voor het eventueel aanwezige bodemarchief. De aanzet van funderingen voor constructies en wegenis zullen gebeuren op stabiele vaste ondergrond. Bovendien is er slechts een dunne Ap-horizont waardoor men zeer snel op sporen kan stoten.

Op basis van de gegevens uit het bureauonderzoek kan niet met zekerheid gezegd worden dat het projectgebied effectief resultaten zal opleveren wat betreft archeologische kennisvermeerdering. Er zijn geen directe of indirecte aanwijzingen van vondsten in het projectgebied en in de omgeving ervan hebben veldprospecties geen indicaties opgeleverd voor de aanwezigheid van sites.

Met andere woorden; het potentieel op kennisvermeerdering lijkt beperkt.

Toch zijn er elementen, vooral de topografische (en strategische) ligging van het projectgebied en de nabijheid van water, die aantrekkelijk waren om er een tijdelijk kamp op te slaan.

4. Onderzoeksstrategie, onderzoeksmethode en -technieken

Doelstellingen en methodiek van het archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem

De meest aangewezen methode om het terrein archeologisch te waarderen en te evalueren is een archeologisch traject omvattende een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem doormiddel van proefsleuven.

De beste methode, gelet op het feit dat het groen karakter van het projectgebied zoveel mogelijk behouden moet blijven, is het uitzetten van proefsleuven van 15 m lengte en 4 m breedte op de plaatsen waar woningen worden voorzien. Die afmetingen overspannen het oppervlak van elk van de voorziene vakantiewoningen en zijn in te planten op plaatsen waar met zekerheid alle bomen gekapt zullen worden.

Op die manier worden 54 proefsleuven van elk 60 m² groot aangelegd waardoor 3240 m² van het terrein archeologisch onderzocht zal worden. Het beschikbare terrein, de groenbuffer kan omwille van het te behouden groene karakter niet toegankelijk, bedraagt 25.131 m²; 3240 m² betekent 12,89 % van het terrein hetgeen ruimschoots voldoet aan de in de code van goede praktijk vooropgestelde oppervlakte van 12,50 %. Aanvullend dienen nog kijkvensters te worden aangelegd om eventueel archeologische zones beter af te kunnen bakenen of om de schijnbare afwezigheid van sporen te verifiëren.

Doel

Doel van het archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem (proefsleuvenonderzoek) is de detectie van sites met bodemsporen. Dit kunnen nederzettingssporen zijn, sporen van landgebruik voor landbouwdoeleinden (off-site fenomenen), grafvelden of andere mogelijke antropogene gebruiksdoeleinden van het terrein binnen het projectgebied. **Het uiteindelijke doel van een proefsleuvenonderzoek** is het evalueren van de archeologische waarde op het gehele terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Dit gebeurt door middel van een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed.

Methode

In deze specifieke situatie waar rekening dient te worden gehouden met het behoud van het groen karakter van het terrein, biedt een proefsleuvenonderzoek doormiddel van proefsleuven van 15 m lengte en 4 m breedte de garantie van dat behoud van voldoende groenbestand aangezien de proefsleuven enkel worden ingeplant op de plaatsen waar vakantiewoningen zullen gebouwd worden. 15 m lengte overspant telkens de lengtemaat van de woningen terwijl 4 m breedte binnen de breedte blijft van die woningen.

Kijkvensters dienen steeds aangelegd te worden, ook als er geen sporen worden aangetroffen en dienen dan om de schijnbare afwezigheid van de sporen te verifiëren. De zijden van de kijkvensters meten maximaal de afstand tussen twee sleuven. Met de kijkvensters of dwarssleuven kan een dekkingspercentage van 12,5% bereikt worden, wat wenselijk is voor degelijke uitspraken over het geheel van het terrein. Indien hiervan wordt afgeweken, wordt dit eveneens beargumenteerd.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek dient de nodige aandacht te gaan naar de bodemopbouw in het plangebied. Tevens dient het aangelegde vlak alsook de storthopen met een metaaldetector op signalen gecontroleerd te worden.

De volgende onderzoeksvragen moeten met dit onderzoek minimaal beantwoord worden:

- Welke zijn de waargenomen horizonten, beschrijving + duiding?
- Waardoor kan het ontbreken van een horizont verklaard worden?
- Zijn er tekenen van erosie?
- In hoeverre is de bodemopbouw intact?
- Is er sprake van een of meerdere begraven bodems?
- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?

- *Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?*
- *Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?*
- *Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?*
- *Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettingen, ...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?*
- *Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten? Zo ja;*
- *Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden?*
- *Wat is de omvang?*
- *Komen er oversnijdingen voor?*
- *Wat is het, geschatte, aantal individuen?*
- *Kunnen de sporen gelinkt worden aan nabijgelegen archeologisch vindplaatsen?*
- *Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?*
- *Wat is de relatie tussen de bodem en de landschappelijke context (landschap algemeen, geomorfologie, ...)?*
- *Is er een bodemkundige verklaring voor de partiële afwezigheid van archeologische sporen? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?*
- *Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?*
- *Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?*
- *Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?*
- *Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?*
- *Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven:*
- *Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?*
- *Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?*
- *Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?*
- *Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?*

Onderzoekstechnieken

Aangezien het terrein landelijk gelegen is en er geen directe aanwijzingen voor complexe verticale stratigrafieën worden, in het kader van een bijkomende landschappelijke evaluatie van het terrein, op de koppen van de proefsleuven afwisselend noord en zuid, profielkolommen aangelegd in proefputten van minimaal 1m² oppervlakte. De profielkolommen zijn minimaal 1 m breed en reiken tot minstens 30 cm diep in onverstoorde de C-horizont.

Van alle sleuven en kijkvensters zullen overzichtsfoto's worden gemaakt en van alle (antropogene) sporen ook detailfoto's. De sleuven en sporen worden ingemeten en gedocumenteerd aan de hand van beschrijvingen. Indien een spoor zich tegen de putwand bevindt, wordt het werkputprofiel opgeschoond om de relatie tussen het spoor en de bodemhorizonten te registreren. Sporen-, foto- en vondstenlijsten worden geregistreerd in het veld. Vondsten die binnen de sleuven of kijkvensters worden aangetroffen, worden per context ingezameld (vlak, spoor, enz.). Er dient een selectie van de sporen gecoupeerd te worden die afdoende is om de onderzoeksvragen te beantwoorden. In vermoedelijke diepe sporen zoals waterputten en waterkuilen wordt een boring gezet om te verifiëren

of het om een dergelijk spoor gaat en om de diepte te bepalen. De erkend archeoloog/veldwerkleider is vrij in het bepalen van de noodzaak van aanvullende boringen en het aantal boringen.

Per proefsleuf wordt minimaal één profielkolom (minimaal 1 m breed) aangelegd waarbij ca. 30 cm van de moederbodem zichtbaar is. De locatiekeuze van deze profielputten is afhankelijk van de variabiliteit in de bodemopbouw. Alle bodemprofielen worden opgekuist, gefotografeerd (voorzien van profielnummer, sleufnummer, noordpijl en schaallat), ingetekend op schaal 1/20 en beschreven per horizont op basis van de bodemkundige registratie- en beschrijvingsmethodes. Bij elke profielput wordt de absolute hoogte van het (archeologisch) vlak en van het maaiveld genomen en op het plan aangeduid.

Sporen waarbij de **metaaldetector** een signaal geeft, worden aangeduid in de sporenlijst. Metaalvondsten worden enkel ingezameld als zij zich aan het vlak bevinden of als ze zich in een spoor bevinden dat gecoupeerd wordt. Ingezelde vondsten worden op plan gezet met vondstnummer en de code *Md*. Ingezelde metaalvondsten worden beschermd tegen degradatie van het materiaal.

Indien sporen worden gecoupeerd in functie van het beantwoorden van de vooraf opgestelde of door voortschrijdend inzicht opgeworpen onderzoeksvragen, worden de coupes ingemeten, getekend (schaal 1:20) en gefotografeerd.

Na afloop van het onderzoek worden de sleuven gedicht om verdere degradatie van eventueel aanwezige sporen te voorkomen. Indien nodig worden kwetsbare sporen (graven, zeer ondiep bewaarde sporen) afgedekt met doek of plastic zodat ze in geval van een vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving niet verder worden aangetast vooraleer ze onderzocht kunnen worden.

Evaluatie/waardering

Het onderzoeksdoel is bereikt wanneer op basis van het vooronderzoek met ingreep in de bodem een voldoende gefundeerde uitspraak kan worden gedaan over de aard, omvang en behoudenswaardigheid van de archeologische waarden in het plangebied en wanneer een eenduidig advies kan worden gegeven voor vrijgave van het terrein, een opgraving of behoud in situ.

Om te bepalen of het onderzoeksdoel is bereikt, gebruikt de erkende archeoloog de volgende criteria:

1. Oppervlaktecriterium

Aangezien het principe van het voorgestelde proefsleuvenonderzoek gebaseerd is op een statistische manier van werken is het van belang dat een voldoende ruime dekking wordt verkregen. Bovendien is het van belang dat de spreiding van de sleuven over het hele terrein gewaarborgd wordt zodat uitspraken kunnen worden gedaan over het hele terrein.

2. Inhoudelijke evaluatie

De erkende archeoloog moet eventueel aanwezige archeologische waarden voldoende onderzoeken zodat uitspraken kunnen worden gedaan over onder meer datering, interpretatie en onderlinge samenhang van sporen.

3. Ruimtelijke evaluatie

De erkende archeoloog moet eventueel aanwezige archeologische waarden zodanig onderzoeken dat hij een uitspraak kan doen over de ruimtelijke spreiding van één of meerdere archeologische vindplaatsen in het plangebied.

Afbeelding 6: Voorstel inplanting proefsleuven

5. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk die voor aanvang van het onderzoek met ingreep in de bodem reeds voorzien zijn.

6. Lijst met afbeeldingen

- *Afbeelding 1: Bounding Box*
- *Afbeelding 2: Kadastraal uittreksel 01/01/2015*
- *Afbeelding 3: inplanting verkaveling en groenbuffer*
- *Afbeelding 4: concept van te bouwen vakantiewoningen aangereikt door architect R. Lambie*
- *Afbeelding 5: verkavelingsplan zoals aangereikt door architect R. Lambie*
- *Afbeelding 6: Voorstel inplanting proefsleuven*

7. Bibliografie

HANECA, K., DEBRUYNE, S., VANHOUTTE, S., ERVYNCK, A., 2016, Archeologisch vooronderzoek met proefsleuven. Op zoek naar een optimale strategie, Onderzoeksrapport agentschap Onroerend Erfgoed 48, Brussel, agentschap Onroerend Erfgoed - Wetenschappelijke instelling van de Vlaamse Overheid, Beleidsdomein Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed

Geraadpleegd via:

<https://www.onroenderfgoed.be/actueel/nieuws/onderzoeksrapport-archeologisch-vooronderzoek-proefsleuven-strategie/>